

Ontwikkelingshulp: Dood of Levend?

Empirische evaluatie van de effectiviteit van ontwikkelingshulp in Sub-Sahara Afrika, 1990–2014

Anne van der Kolk
Universiteit Leiden
an.vdrkolk@gmail.com

ABSTRACT

Ontwikkelingshulp verstoort het vormen van effectief overheidsbeleid in ontwikkelingslanden. Dat stelt de Zambiaanse Oxford-econoom Dambisa Moyo in haar boek *Dead Aid*. Ontwikkelingshulp zorgt namelijk voor corruptie, verkleining van de middenklasse en civil society, politieke instabiliteit en afname van sociaal kapitaal. Ondanks dat dit boek onderdeel is van een veelbesproken discussie, is deze theorie nog niet empirisch onderzocht. Dit onderzoek probeert een empirische onderbouwing te geven aan de effecten van ontwikkelingshulp op beleidsvorming zoals beschreven in *Dead Aid*. Uit regressie-analyses blijkt dat ontwikkelingshulp een verband heeft met meer corruptie en een afname van sociaal kapitaal en politieke stabiliteit.

Keywords

Ontwikkelingshulp, aid-dependency, corruptie, economisch beleid

INLEIDING

In navolging van de economische crisis zijn veel landen gaan bezuinigen, onder andere op ontwikkelingshulp. Dit heeft geleid tot een maatschappelijke discussie over de wenselijkheid van deze bezuinigingen. In de academische wereld bestaat deze discussie al langer. Voorstanders van ontwikkelingshulp stellen dat ontwikkelingshulp noodzakelijk is om landen uit de ‘poverty trap’ te helpen (Sachs 2004). Tegenstanders van ontwikkelingshulp stellen echter dat ontwikkelingshulp meer kwaad dan goed heeft gedaan (Easterly 2006). Ook de Zambiaanse econome Dambisa Moyo is sceptisch over ontwikkelingshulp. Zij vraagt zich in haar boek *Dead Aid* (2009) af waarom het in haar thuisland en andere landen in Afrika na decennia van ontwikkelingshulp nog steeds zo slecht gaat. Haar mening is anders dan die van de Amerikaanse economen Jeffrey Sachs of William Easterly omdat zij vanuit een Afrikaans perspectief naar ontwikkelingshulp kijkt:

“Because aid flows are viewed (rightly so) as permanent income, policymakers have no incentive to look for other, better ways of financing their countries longer term development.” (Moyo 2009:66)

Moyo ziet ontwikkelingshulp als een van de oorzaken van armoede, niet als de oplossing. Door ontwikkelingshulp zijn overheden minder afhankelijk van de inkomsten uit belastingen en hebben daardoor geen prikkels om de economische situatie in hun land te verbeteren.

Deze controversiële kijk op ontwikkelingshulp is vernieuwend, maar wordt door Moyo niet empirisch ondersteund. Dit onderzoek probeert empirisch vast te stellen welke invloed ontwikkelingshulp heeft op de mate waarin overheden die deze hulp ontvangen in staat zijn effectief economisch beleid te vormen om hun nationale economische groei te bevorderen. Eerst wordt besproken wat er wordt verstaan onder *aid-dependency*, daarna worden de data en methoden kort geïntroduceerd en als laatste zullen de resultaten van de empirische analyse en de conclusie worden besproken.

AID-DEPENDENCY

Ontwikkelingshulp staat sinds de jaren '90 in het teken van ‘good governance’ (Moyo 2009, De Haan 2009). Dit houdt in dat ontwikkelingshulp wordt geconditioneerd op maatregelen die ontwikkelingslanden nemen om hun landsbestuur op orde te brengen, onder andere door corruptie te verlagen. (Burnside en Dollar, 2000). Binnen het onderzoek naar de effectiviteit van ontwikkelingshulp wordt vaak alleen gekeken naar het effect van good governance of corruptie op ontwikkelingshulp, maar niet naar het effect van ontwikkelingshulp op deze factoren. Moyo stelt voor om juist hiernaar te kijken, omdat geen van de tot nu toe gevonden verklaringen voor het achterblijven van economische groei geldt voor alle landen in Sub-Sahara Afrika. Het enige wat alle landen gemeen hebben is het feit dat ze ontwikkelingshulp ontvangen (2009:35).

De basis van Moyo's theorie is *aid-dependency* (Moyo, 2009:74–76). In dit onderzoek staat dus de afhankelijkheid van ontwikkelingshulp centraal. Ontwikkelingslanden zitten in een “vicious cycle of aid” (2009:48–57). Ontwikkelingshulp zorgt voor vrij beschikbaar kapitaal, waardoor corrupte overheden worden aangetrokken. Deze overheden gebruiken geld voor eigen gewin en investeren niet in de economische groei van hun land, waardoor private investeringen en belastinginkomsten afnemen en de overheid steeds afhankelijker wordt van ontwikkelingshulp.

Volgens Moyo hangt economische ontwikkeling in grote mate af van effectief overheidsbeleid gericht op economische groei. Ontwikkelingshulp verstoort dit beleid. De belangrijkste reden hiervoor is dat *aid-dependency* leidt tot meer corruptie. De meningen over de invloed van ontwikkelingshulp op corruptie zijn verdeeld. Er zijn auteurs die stellen dat ontwikkelingshulp gegeven onder de voorwaarden van ‘good governance’ corruptie verlaagt, onder andere omdat overheden geen reputatieschade willen lijden en zich willen verzekeren van toekomstig ontwikkelingshulp (Charron 2011, Stockemer et. al. 2011). Andere auteurs, waaronder Moyo, stellen daarentegen dat donoren niet kunnen controleren of de ontvangende overheden aan de voorwaarden hebben voldaan, waardoor de corruptie verhoogd wordt en landen afhankelijk worden van ontwikkelingshulp (Ear 2007, Knack 2001).

Andere prikkels voor effectief beleid die verstoord worden door ontwikkelingshulp zijn de mate waarin de samenleving de overheid tot verantwoording kan roepen (civil society), het vertrouwen van de samenleving in de economie (sociaal kapitaal) en politieke stabiliteit (Moyo 2009: 57–60).

METHODE EN DATA

Om te testen of ontwikkelingshulp invloed heeft op corruptie of een van de andere prikkels voor effectief beleid wordt er gebruik gemaakt van een simpele Ordinary Least Squares (OLS) regressie-analyse. Met deze techniek wordt op basis van de correlatie tussen de variabelen bepaald of er een verband is. De OLS techniek wordt gebruikt om de nieuwe dataset in dit onderzoek te verkennen. De conclusies uit deze analyse moeten kritisch worden bekeken en eventueel in een volgend onderzoek met een meer complexe techniek worden getoetst om eventuele onzuiverheden zoals multicollineariteit, autocorrelatie en endogeniteit uit de data te filteren. Ook is de gebruikte data erg gevoelig voor de manier waarop het gemeten is en zijn er veel missende observaties. Voor de meeste indicatoren zijn alternatieve databronnen bekeken en uiteindelijk is de best beschikbare data opgenomen in de dataset. Alle data heeft betrekking op 48 landen in Sub-Sahara Afrika in de periode van 1990 tot nu en is verzameld vanuit verschillende bronnen.

De maatstaf die in dit onderzoek gebruikt wordt voor ontwikkelingshulp is de Official Development Assistance (ODA) van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkelingshulp (OESO). Dit zijn kapitaalstromen die van de overheid van het donorland naar de overheid van het ontwikkelingsland lopen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen giften en leningen, omdat Moyo stelt dat leningen ook als giften beschouwd kunnen worden

omdat leningen worden gefinancierd met nieuwe leningen of worden kwijtgescholden (2009:7–9).

Aid-dependency is de ratio van ontwikkelingshulp ten opzichte van de totale overheidsinkomsten. Hoe hoger deze ratio, hoe afhankelijker landen zijn van ontwikkelingshulp. De *aid-dependency* ratio wordt berekend met data over overheidsinkomsten van de World Bank (2014).

Civil society wordt gemeten met de belastingratio en de inkomensongelijkheid. Hoe hoger de belastingratio (belasting in percentage van BNP) en hoe lager de inkomensongelijkheid, hoe groter de civil society. De inkomensongelijkheid wordt gemeten met de GINI-coëfficiënt en de data voor deze factoren komt van de World Bank (2014). Corruptie wordt gemeten met de Control of Corruption (CC) uit de World Governance Indicators (WGI) van Kaufmann et. al. (2005), een indicator die wordt samengesteld uit verschillende indicatoren voor corruptie. Een lage waarde voor CC geeft weer dat een land als corrupt wordt beschouwd. Politieke stabiliteit wordt gemeten met de Correlates of War (COW) van Sarkees en Wayman (2010) en de ‘politieke stabiliteit’ indicator van Kaufman et. al. (2009). De COW is een dummyvariabele die weergeeft of er in een land in een bepaald jaar een conflict was (1 betekent conflict). De politieke stabiliteit indicator is hoger naarmate de politiek stabielier wordt beschouwd in de samenleving. Sociaal kapitaal wordt gemeten met de Economic Freedom Index (EFI). De EFI is een score die gebaseerd wordt op 10 verschillende dimensies van economische vrijheid, waarbij een hogere score een hogere mate van economische vrijheid, en dus van sociaal kapitaal, weergeeft.

EMPIRISCHE ANALYSE

Corruptie

Als eerste wordt het verband tussen *aid-dependency* en corruptie getest. Voor 8 landen is er geen *aid-dependency* ratio, deze landen worden dus niet meegenomen in de regressie. Het BNP per hoofd wordt meegenomen als controlevariabele in de regressie-analyse. Om te voorkomen dat de correlatie tussen BNP per hoofd en *aid-dependency* de resultaten vertekent, wordt er ook een interactievariabele van deze twee indicatoren betrokken in de regressie-analyse.

De resultaten van de regressie van *aid-dependency* op corruptie worden weergegeven in Tabel 1. Uit model 1 blijkt dat *aid-dependency* geen significant verband heeft met Corruptie, maar uit model 4 blijkt dat *aid-dependency*, gecontroleerd voor het BNP per hoofd en de interactievariabele een significant positief verband heeft met corruptie en een significant negatief verband met het BNP per hoofd en de interactievariabele. Uit

deze regressie blijkt dus dat aid-dependency leidt tot meer corruptie en dit effect is het sterkst in landen met een laag BNP.

Tabel 1: Regressie-analyse Corruptie

Afhankelijke variabele: Corruptie (CC)				
Onafhankelijke variabele:	1	2	3	4
Aid-Dep (log)	.062 (.032)		-.093** (.032)	.881** (.166)
BNP p.h. (log)		-.468** (.047)	-.711** (.073)	-1.019** (.086)
Aid-dep X BNP p.h. (log)				-.341** (.057)
R ²	.011	0.149	.276	.362
Constant	0.537	1.919	2.526	3.311
NxT	259	549	259	259

Getallen tussen haakjes zijn standaardfouten; * $p = .05$; ** $p = .01$

Andere factoren

Als tweede wordt de invloed van aid-dependency op elk van de andere factoren getest.¹ Uit de regressie-analyse van aid-dependency op civil society blijkt dat aid-dependency geen significant verband heeft met inkomensongelijkheid, maar wel dat aid-dependency een significant positief verband heeft met de belastingratio en dit verband sterker is in landen met een laag BNP per hoofd. Uit de analyse van het effect van aid-dependency op sociaal kapitaal blijkt dat aid-dependency een negatief verband heeft met de EFI en dit verband is sterker in landen met een laag BNP. Echter, als corruptie wordt toegevoegd aan dit model valt dit verband weg en blijkt er een significant negatief effect van corruptie op EFI te zijn, wat betekent dat de economische vrijheid in landen met meer corruptie lager is. Als laatste wordt er een regressie-analyse gedaan om het verband tussen aid-dependency en conflict te testen. Uit deze analyse blijkt dat aid-dependency een significant positief verband heeft met de politieke stabiliteit indicator, maar dit verband valt weg als de COW wordt meegenomen in het model. Het verband tussen aid-dependency en COW is significant en positief, ook als de aid-dependency ratio van 2 jaar eerder wordt gebruikt. Hieruit blijkt dat aid-dependency een effect heeft op conflict en indirect op politieke instabiliteit.

Gevoeligheidsanalyse

Uit een inspectie van de waarden voor *aid-dependency* blijken twaalf landen een waarde boven 1 te hebben, waaruit zou blijken dat de inkomsten uit ontwikkelingshulp hoger zijn dan de totale overheidsinkomsten. Dit kan komen doordat ODA een schatting is of omdat landen hun overheidsinkomsten over- of onderschatten. Voor de gevoeligheidsanalyse wordt de regressie van aid-dependency op corruptie herhaald, maar nu worden zes landen met extreme

waarden voor aid-dependency (> 10) niet meegerekend. De resultaten bleven gelijk, waaruit geconcludeerd kan worden dat de extreme waarden de resultaten niet vertekend hebben.

Uitbreiding analyse

Omdat de correlaties tussen corruptie enerzijds en de EFI en politieke stabiliteit anderzijds erg hoog zijn, worden de analyses van EFI en politieke stabiliteit uitgebreid door ook hier te controleren voor corruptie. De resultaten hiervan staan in Tabel 2. Hieruit blijkt dat corruptie een significant negatief verband heeft met EFI en politieke stabiliteit, en dit effect blijft robuust als aid-dependency wordt meegenomen in het model. Hieruit blijkt dat het effect dat aid-dependency heeft op EFI en politieke stabiliteit waarschijnlijk veroorzaakt wordt door het effect dat aid-dependency heeft op corruptie, waarna corruptie de economische vrijheid en politieke stabiliteit beïnvloedt.

Tabel 2: Uitbreiding Analyse EFI en Politieke Stabiliteit

Afhankelijke variabele				
Onafhankelijke variabele:	EFI		Politieke stabiliteit	
	1	2	3	4
Corruptie	-8.318** (.504)	-7.427** (.634)	-1.100** (.050)	-1.094** (.071)
Aid-Dep. (log)		-.007 (.304)		-.049 (.036)
R ²	.373	.380	.466	.495
Constant	58.635	59.055	.111	.107
NxT	458	223	559	255

Getallen tussen haakjes zijn standaardfouten; * $p = .05$; ** $p = .01$

CONCLUSIE

In dit onderzoek is onderzocht of Moyo's *aid-dependency* empirisch waargenomen kan worden. Moyo stelt dat landen die voor hun overheidsinkomsten erg afhankelijk zijn van ontwikkelingshulp, niet voldoende worden gestimuleerd om effectief beleid te voeren ten aanzien van hun eigen economische groei. Corruptie is de belangrijkste reden dat ontwikkelingshulp het beleid verstoort. Beleidsmakers hoeven geen verantwoording af te leggen en hierdoor kunnen zij overheidsinkomsten voor hun eigen gewin gebruiken in plaats van effectief beleid te maken.

Uit de regressie-analyses bleek dat aid-dependency een negatief verband heeft met corruptie en dit verband sterker is in landen met een laag BNP. Ook heeft aid-dependency een negatief verband met de belastingratio en zorgt het dus voor minder prikkels voor de civil society om de overheid tot verantwoording te roepen. Uit de uitbreidingsanalyse blijkt dat aid-dependency indirect verband houdt met minder social capital, gemeten als economische vrijheid, en politieke instabiliteit, door het negatieve

¹ Door ruimtegebrek worden de tabellen voor de andere factoren weggelaten.

verband met corruptie. Er kan dus empirisch worden waargenomen dat aid-dependency de prikkels voor effectief overheidsbeleid verstoort. Een kritische noot hierbij is dat alle gevonden verbanden correlaties weergeven en geen causale relaties. Om dit vast te stellen is meer onderzoek naar de complexe onderliggende verbanden noodzakelijk.

ROL VAN DE STUDENT

Dit onderzoek is gedaan door Anne van der Kolk als afsluiting van haar bachelor Bestuurskunde: Economie, Bestuur en Management aan de Universiteit Leiden. Het onderzoek werd begeleid door dr. Olaf van Vliet. Het onderwerp is door de student zelf gekozen binnen het thema Globalisering. De onderzoeksopzet, het vinden en verwerken van de data en de empirische analyse is zelfstandig uitgevoerd.

DANKWOORD

Ik wil graag Olaf van Vliet bedanken voor de constructieve begeleiding tijdens het schrijven van dit onderzoek. Ik wil hem ook bedanken dat hij me vrijwel mijn eigen weg heeft laten gaan, maar me ook heeft ondersteund waar nodig.

BRONVERMELDING

1. Ahluwalia, M.S. (1976) "Inequality, Poverty and Development", *Journal of Development Economics*, (3), pp. 307–342
2. Berggren, N., H. Jordahl (2006) "Free to Trust: Economic Freedom and Social Capital", *KYKLOS*, 59(2), pp. 141–169
3. Burnside, C., D. Dollar (2000) "Aid, Policies and Growth", *American Economic Review*, 90(4), pp. 847–868
4. Chang, C.C., E. Fernandez-Aries, L. Serven (1998) *Measuring Aid Flows: a New Approach*, Working Paper 387, Washington D.C.: Inter-American Development Bank
5. Charron, N. (2011) "Exploring the impact of foreign aid on corruption: has the 'anti-corruption movement' been effective?", *The Developing Economies*, 49(1), pp. 66–88
6. Chenery, H., M.S. Ahluwalia, C.L.G. Bell, J.H. Duloy, R. Jolly (1974) *Redistribution with Growth*, Washington: Oxford University Press
7. Ear, S. (2007) "Does Aid Dependence Worsen Governance?", *International Public Management Journal*, 10(3), pp. 259–286
8. Easterly, W. (2001) "The Middle Class Consensus and Economic Development", *Journal of Economic Growth*, 6(4), pp. 317–335

9. Easterly, W. (2009) *The White Man's Burden*, Oxford: Oxford University Press
10. Haan, de, A. (2009) *How the Aid Industry Works: an introduction to international development*, Sterling: Kumarian Press
11. Hansen, H., F. Tarp (2000) "Aid Effectiveness Disputed", *Journal of International Development*, 12(3), pp. 375–398
12. Heritage Foundation (2014) *Economic Freedom Index 2014*, www.heritage.org/index (data gedownload op: 23-04-2014)
13. Kaufmann, D., A. Kraay, M. Mastruzzi (2009) "Governance Matters VIII: Aggregate and Individual Governance Indicators 1996–2008", *Policy Research Paper 4978*, World Bank
14. Knack, S. (2001) "Aid Dependence and the Quality of Governance: Cross-Country Empirical Tests", *Southern Economic Journal*, 67(2), pp. 310–329
15. Lipton, M. (1977) *Why Poor People Stay Poor: Urban Bias in World Development*, London: Temple Smith
16. Moyo, D. (2009) *Dead Aid: why aid is not working and how there is another way for Africa*, London: Penguin Books
17. Ravallion, M. (2010) "The Developing World's Bulging (but Vulnerable) Middle Class", *World Development*, 38(4), pp. 445–454
18. Roodman, D. (2007) "The Anarchy of Numbers: Aid, Development and Cross-Country Empirics", *The World Bank Economic Review*, 21(4), pp. 255–277
19. Sachs, J. (2004) *The End of Poverty*, London: Penguin Books
20. Sarkees, M.R., F. Wayman (2010) *Resort to War: 1816–2007*, CQ Press
21. Stockemer, B. LaMontagne, J. Charrette (2011) "Panacea, placebo, or poison? The impact of development aid on growth", *Canadian Journal of Development Studies*, 32(1), pp. 3–16
22. Woolcock, M. (1998) "Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework", *Theory and Society*, 27(2), pp. 151–208
23. World Bank (2014) *World Bank Data*, data.worldbank.org (data gedownload op: 23-04-2014)